

11. Капітан Л. І. Етнонаціональний аспект «радянзації» Закарпаття: влада та інтелігенція / Л. І. Капітан // Сумська старовина. – 2011. – № XXXIII–XXXIV. – С. 71–78.
12. Капітан Л. Етнокультурний розвиток Закарпаття у контексті радянзації краю, 1944–1964 рр. / Л. Капітан. – К. : Вид-во «Варта», 2013. – 583 с.
13. Лозицький В. Політбюро ЦК Компартії України: історія, особи, стосунки (1918–1991) / В. Лозицький. – К. : Генеза, 2005. – 368 с.
14. Марусик Т. Західноукраїнська гуманітарна інтелігенція: реалії життя та діяльності (40–50-ті рр. XX ст.) / Т. Марусик. – Чернівці : Вид-во «Рута», 2002. – 463 с.
15. Нариси історії Закарпаття / відп. ред. І. Гранчак. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – Т. II: 1918–1945. – 663 с.
16. Нариси історії Закарпаття / редкол. : І. М. Різак (голова), М. М. Болдижар (кер. авт. кол.) [та ін.]. – Ужгород : Госпрозрахунковий РВВ управління у справах преси та інформації, 2003. – Т. III (1946–1991). – 648 с.
17. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні (середина 1950-х – початок 1990-х років) / А. М. Русначенко. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1998. – 720 с.
18. Сергійчук В. Десять буремних літ. Західноукраїнські землі у 1944–1953 рр.: нові документи і матеріали / В. Сергійчук. – К. : Дніпро, 1998. – 944 с.
19. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 52, спр. 4254.
20. ЦДАГО України, ф. 1, оп 1, спр. 1121.
21. Шаповал Ю. Людина і система (Штрихи до портрету тоталітарної доби в Україні) / Ю. Шаповал. – К. : Ін-т нац. відносин і політології, 1994. – 271 с.
22. Ярош Б. О. Сторінки політичної історії західноукраїнських земель (30–50-ті рр. XX ст.) : монографія / Б. Ярош. – Луцьк, 1999. – 184 с.
23. Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях: 30–50-ті роки XX ст. (історико-політологічний аспект) / Б. О. Ярош. – Луцьк : Надстир'я, 1995. – 176 с.

Одержано редакцією 09.05.2014

Прийнято до публікації 23.06.2014

Анотація. *Капітан Л. І. Дилемма «приезжие» – «местные» в контексте кадровой политики советской власти в Закарпатье. В статье очерчена специфика региональной кадровой политики местной администрации в контексте «советизации» Закарпатья. Панорама противоречивой жизни населения края конкретизирована на примере кадровых назначений в районах, где компактно проживали венгры и румыны.*

Ключевые слова: *Закарпатье, «советизация», кадровая политика.*

Summary. *Kapitan L. The «Easterners' - Local's» dilemma in the context of Soviet government policy in Transcarpathia. The specific regional personnel policies of the local administration due in the context of the Sovietization of Transcarpathia have been outlined in the article. Panorama of the controversial region life has been specified on the example of appointments in areas inhabited by Hungarians and Romanians. The author analyzed the reality with the representatives of local natives in different authorities sectors and spiritual life of the Transcarpathian region in the period under review and proved that the indigenous inhabitants of Transcarpathia had not ruled the life of the native «liberated» land. On the upper levels of the power hierarchy, they were in a distinct minority, increasing the actual representation only in its middle and lower levels. The suspicion practice to the national staff involved the party, soviet, komsomol and trade union organizations, and the whole administrative nomenclature. The logic of «personnel shuffling» was applied to quick provision of sovietization of the socio-political and national-government life of Transcarpathian region.*

Key words: *Transcarpathia, sovietization, personnel policy*

УДК 94(477.6) «1943/1964»:624

Л. О. Краснопорова

ЯКІСТЬ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА НА ДОНБАСІ (1943–1964 рр.): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Автор торкається проблеми якості житлового будівництва на Донбасі у період з 1943 р. до 1964 р. На основі залучення широкого кола джерел, у статті виявлено ступінь якості помешкань, зроблено аналіз соціально-економічних процесів та чинників, що на це впливали.

Ключові слова: *якість житла, житлобудівництво, будівельні матеріали, Донбас.*

Постановка проблеми. В усі часи проблема житла була важливою для людини. Вона ніколи не втрапить своєї значущості. Одним з питань, яке являється невід'ємним від поняття помешкання, є його якість.

Проблема якості житлового будівництва післявоєнного та «хрущовського» періоду є надзвичайно актуальною у наш час, адже саме тоді відбувались відновлення та забудова міст УРСР після закінчення Великої Вітчизняної війни. Житлом, побудованим у 1943–1964 рр., досі користується чимало людей. Вивчення проблеми на прикладі Донбасу є не випадковим, тому що якраз у цей регіон республіки, одразу після звільнення окупованих територій, направлялась величезна кількість кадрів для відбудови. Тут була підвищена потреба у житлі. У Донбасі, як промислового краї, формувалась велика кількість міст та робітничих селищ. Тому регіон можна вважати показовим для дослідження у рамках обраної тематики.

Питання якості житлового будівництва є однією з основних складових поняття якості житла. Серед критеріїв останнього, за різними теоріями, можна назвати комфортабельність (наявність комунікацій, планування осель, кількість квадратних метрів на одну людину та ін.), екологічність, інтегрованість у міське життя та інше. Основоположним і найголовнішим аспектом добротності житла є якість побудови. Зважаючи на об'ємність цієї теми, ми зосередимо дослідження саме на цій проблемі. Обране питання багатопланове. На нашу думку, якість будівництва житла передбачає виконання деяких умов, а саме: створення якісних будматеріалів, використання сучасних технологій та добросовісне ставлення робітників. У процесі аналізу джерел спробуємо охарактеризувати ці критерії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографічна складова дослідження невелика. Радянські дослідники загалом оминали питання якості житлобудівництва. Центральною темою наукових розвідок, присвячених зведенню помешкань зазначеного періоду, були зростання благоустрою осель, розвиток комунікацій, розширення спектру будівельних матеріалів і т.п. Усе це розглядалось через призму «турботи комуністичної партії та уряду» про населення. Сучасні науковці критично переосмислюють питання благоустрою та житлобудівництва. Серед дослідників, які частково торкалися означеного питання, можна назвати роботи О. В. Броваря [1], К. В. Кузіної, З. Г. Лихолобової [2]. У своїх працях автори констатують, що якість житла була низькою. О. В. Бровар пояснює це нестачею кваліфікованих кадрів. Отже, можна говорити про те, що немає комплексного ґрунтового дослідження, яке б розкривало проблему якості житлового будівництва на Донбасі в 1943–1964 рр. Зважаючи на багатогранність на концептуальну значущість теми, автор не претендує на вичерпність дослідження.

Джерельну базу дослідження складають опубліковані рішення партійних та владних органів СРСР, матеріали Держаних архівів Донецької та Луганської областей і Центрального державного архіву громадських об'єднань України (м. Київ).

Хронологічні межі роботи – 1943–1964 рр. Нижня межа пов'язана з визволенням Донбасу від німецької окупації та початком періоду відбудови народного господарства. Верхня межа – завершення правління М. С. Хрущова, зміна політичної еліти та поворот у політиці житлобудівництва.

Мета. Метою дослідження є характеристика та аналіз якості житлобудівництва на Донбасі (1943–1964 рр.). Досягнення поставленої мети вимагає розв'язання наступних завдань: виявити дані, щодо органів контролю за якістю спорудження, дослідити політику держави в цьому питанні, навести конкретні приклади інспектування добротності зведення житла, виявити та охарактеризувати чинники, які впливали на якість будівництва.

Виклад основного матеріалу. Важливим критерієм якості житлобудівництва, на нашу думку, можна вважати кінцевий результат, а саме – наскільки добротно були побудовані оселі в означений період.

Хронологічний відрізок з 1943 р. до 1964 р. у світлі житлового будівництва на Донбасі можна умовно розділити на два періоди. Перший – з 1943 р. до середини 1950-х рр., другий – з середини 1950-х рр. до середини 1960-х рр. Умовність такого поділу пояснюється тим, що зміни у спорудженні помешкань регіону відбувались нерівномірно і не можуть бути зафіксовані чіткою датою. Методи та форми зведення осель у ці періоди змінилися, а це вплинуло на зміни у якості житла та будівельних робіт.

До 1950 р. за офіційною статистикою в Україні був поновлений довоєнний житловий фонд. Але на Донбасі до цього часу не було досягнуто показників 1940 р. Так, на кінець 1950 р. у Сталінській та Ворошиловградській областях відбудували 97,6 % житла в містах та селищах міського типу [3, 7]. Відновлення осель йшло двома шляхами: ремонт частково зруйнованих будівель та зведення нових. Цей період характеризується, в першу чергу, не-

обхідністю в короткі строки звести знищене житло. Це відобразилось на якості будівельних робіт. На це питання звертало увагу вище керівництво. Так, у виступі першого секретаря ВКП (б) України Л. Г. Мельникова, під час наради робітників та інженерно-технічних працівників, зайнятих на будівництві (1949 р.) у Ворошиловградській області, зазначалось, що якість житла виключно погана, а люди, які отримують квартири, називають їх «халабудами» [4, 17].

Необхідно зазначити, що держава вживала заходи щодо контролювання добротності будівництва помешкань. Функції перевірки якості житла покладались на комісії Державного архітектурно-будівельного контролю (Держархбудконтроль), обласні управління капітального будівництва, виконкоми міських і районних рад депутатів трудящих, профспілки. Крім того, за якістю мали стежити забудовники та замовники. Усі ці органи повинні були контролювати якість зведення жител на різних етапах.

Розглянемо показники перевірки будівельних робіт періоду 1948–1953 рр. на прикладі Ворошиловградської області. Так, у результаті інспектування Держархбудконтролем, щорічно проводилось близько тисячі обстежень. Кількість порушень, що виявлялась при цьому, щороку збільшувалась: якщо у 1948 р. із 1033 обстежень було виявлено 149 порушень, то у 1953 р. з 1431 обстежень – 1154 порушень [5, 28].

Період другої половини 1950-х – першої половини 1960-х рр. характеризується не менш красномовними цифрами. Наведемо дані за 1961 р. по будівельному управлінню «Донецькжитлобуд». Так, сімома трестами управління (Донецькжитлобуд № 1, Донецькжитлобуд № 2, Горлівськжитлобуд, Єнакієвжитлобуд, Красноармійський, Макіївжитлобуд, Домобудівельний комбінат) з оцінкою «відмінно» було побудовано лише 1,3 % житла. Більшість житла будувалась з оцінками «добре» та «задовільно» – по 49 % та 49,7 % відповідно [6, 8]. Така статистика може свідчити або про необ'єктивність критеріїв оцінювання, або про погану якість будівництва. Як видно з численних звітів, проблема була саме в якості [7, 25–26]. Але ця сумна статистика в реальності була ще гіршою. Часто траплялись факти приписок та «закривання очей» на показники якості побудованого житла. Наведемо приклад: у 1959 р. у Ворошиловградській області вибірково шляхом була проведена перевірка 36 новозбудованих будинків. В одній з будівель, що мала оцінку «добре» зафіксували, що були відсутні дах, підлога, пічки, не заповнені віконні та дверні отвори, не проведена штукатурка стін та стель. Таке становище було і по 32 іншим будинкам [8, 98]. Це говорить про те, що оцінювання якості житла на папері було досить умовним. А той факт, що і на папері усе було не райдужно свідчить про жахливу картину. Часто помешкання, які вводились в дію, через дуже короткий строк потребували ремонту або ставали аварійними [2, 120]. Так, у довідках про якість житлового будівництва в містах і селищах Сталінської області, наводяться приклади, коли оселі вже через півроку після будівництва потребували ремонту.

Щоб повно охарактеризувати картину будівництва житла перейдемо до прикладів недоліків. Найчастіше в документах зустрічаються наступні: самовільне введення в експлуатацію будинків, будівництво з порушенням проектів, закладання фундаментів, які повністю не відповідали жодним нормативам, порушення будівельного циклу, неупорядкування прилеглої території, неправильний монтаж сходів та сходових майданчиків, неякісне виконання монтажу санітарної техніки (а саме, технічних засобів каналізації, водогону, опалення, вентиляції, газопостачання), погане виконання облицьовувальних робіт (фарбування, оштукатурювання), погана гідроізоляція дахів та незамонолічування стінних стиків, не встановлення дверей, вікон, незавершеність будівництва на момент здачі жител, деформація будівельних елементів (вікна, двері, підлога) тощо.

Отже, бачимо, що вади зустрічались на всіх етапах спорудження житла – і на початковій стадії, і на кінцевій. Також характерним є те, що проблема житлобудівництва комплексна, тому що можна виявити дефекти усієї системи. Адже житло не просто будувалось з недотриманням стандартів і здавалось таким в експлуатацію, а воно у такому вигляді ще й приймалось і вводилось в дію. І якщо у 1949 р. влада ще намагалась виправдати господарників, які приймають неякісне житло від забудовників, спираючись на нестачу осель [10, 22], то з початку 1950-х, а особливо у 1960-х рр. позиція змінилася. Влада закликала до посилення контролю за введенням у експлуатацію якісного житла. Це відображено у низці постанов та рішень партії та уряду.

У 1950 р. була прийнята постанова Ради Міністрів СРСР «Про зниження вартості будівництва». В документі, зокрема, йшлося про покращення організації та якості будівельних

робіт. Для цього були сформульовані наступні завдання: впровадження індустріальних і швидкісних методів будівництва, організація робіт за типовими технологічними правилами, покращення експлуатації машин та механізмів і своєчасний їх ремонт, здешевлення та покращення якості будматеріалів. 23–24 серпня 1955 р. ЦК КПРС та Радою міністрів СРСР було прийнято ряд постанов: «Про заходи щодо подальшої індустріалізації, покращення якості та зниження вартості будівництва», «Про заходи щодо забезпечення розвитку виробництва будівельних конструкцій, деталей і матеріалів», «Про упорядкування планування, зміцнення господарського розрахунку, фінансової дисципліни і покращення кошторисної справи у будівництві», «Про заходи щодо підвищення кваліфікації та створення постійних кадрів будівельників». В постановах, серед іншого, зазначалось про неякісне виконання робіт, що стосувались спорудження житла. Констатувалось, що значна кількість осель вводиться в експлуатацію з великими недоробками. У цих документах детально розглядались питання покращення якості і зниження вартості будівництва, упорядкування планування, покращення роботи проектних організацій, підвищення кваліфікації та створення постійних кадрів будівельників. Декларувалось, що покращення якості будівельних робіт та житла є «справою великого державного значення» [11, 462]. Важливим рішенням радянської влади була постанова ЦК КПРС і Ради міністрів СРСР «Про розвиток житлового будівництва в СРСР». У документі наголошувалось на низьку якість будівельних робіт, особливо облицювальних, а також будматеріалів. 27 квітня 1961 р. була затверджена постанова Ради Міністрів УРСР «Про посилення державного архітектурно-будівельного контролю за будівництвом в Українській РСР» [12, 6]. У документі зокрема наголошувалось на посилення контролю за якістю житла та інспектуванні фактів здачі помешкань в експлуатацію.

Незважаючи на спроби державних органів влади розв'язати питання спорудження добротних осель, ситуація все ж залишалась невирішеною. Логічним є висновок, що існували різні проблеми, які стояли на заваді. Аналізуючи джерела, ми виявили цілий комплекс причин поганого житлобудівництва. На початковому етапі – це нестача робітників, пізніше – плінність кадрів, низька кваліфікація будівельників, погана якість будматеріалів, невиконання технічних умов, погана організація та недостатня механізація процесу спорудження осель, відсутність належного контролю якості, втручання в будівельну справу некваліфікованого керівництва, халатність робітників. Але кожна з цих причин не була самостійною, вони переплітались та були глибоко пов'язані одна з одною. Розглянемо детальніше.

Перший, і найголовніший фактор, що впливав на погану якість будівельних робіт, на нашу думку, це війна з її наслідками. Було знищено половину житлового фонду. Країна була відкинута назад на роки. У «Законі про п'ятирічний план відновлення і розвитку народного господарства СРСР на 1946–1950 рр.» сформулювали мету – відновлення зруйнованого жилфонду до 1950 р. Необхідність форсованої відбудови породила проблему. В гонитві за кількістю страждала якість. Адже потрібно було швидко розробити проекти міст і будинків, організувати виробництво будматеріалів, і взагалі, налагодити роботу усієї будівельної галузі. Тому наспіх зведені оселі не відрізнялись добротністю. Наступна причина, яку породила війна – це катастрофічна нестача фахівців. Хоча Донбас у цьому сенсі страждав менше інших регіонів, адже сюди було мобілізовано значну частину робітників для відновлення індустріального регіону. Тим не менш, був поставлений пріоритет на відбудову важкої промисловості, а це не сприяло розвитку цивільного будівництва.

Ще однією з найважливіших і найскладніших проблем будівельної галузі була кваліфікація кадрів. Основним чинником у становленні професіоналізму будівельників є освіта та удосконалення вже отриманих навичок. Це питання нерозривно пов'язане з академічними та курсовими установами. І вся суть полягає не лише у їхній кількості, а й в оснащеності та можливостях підготовки робітників на належному рівні. В регіоні була погано налагоджена мережа навчальних закладів, причому це стосується не тільки післявоєнного періоду. Наприклад, у 1955 р., як свідчать документи, науково-курсова мережа була не укомплектована досвідченими професіональними робітниками. Тобто не було кому навчати. Також навчальні заклади не завжди мали достатню матеріальну базу для якісного викладання. Лише на початку 1960-х рр. ситуація більш менш вирівнялась.

У свою чергу, багато в чому проблема кваліфікації була пов'язана з плінністю кадрів на виробництві. Це дійсно серйозна проблема, тому що тільки робітник встигав отримати якусь практику, ознайомитись з процесом, «увійти» в колектив, як він вже йшов з вироб-

ництва. Працівники довго не затримувались на будівництві. Причиною цього, як не дивно, була нестача житла для них [13, 19]. Як пояснювали самі будівельники, при, порівняно з іншими галузями промисловості, низькій оплаті праці, наявність житла була для них основним стимулом закріплення на роботі [14, 6].

Ще однією вагомою причиною була погана якість будівельних матеріалів. Ця проблема має кілька аспектів. По-перше, вже з заводів відпускали низькопробні будматеріали. Наприклад, виготовляли панелі, які не мали чітких геометричних пропорцій, зі зміщеними закладними частинами (що сприяло корозії і руйнації житла), з поганим облицюванням. Заводський брак часто був пов'язаний з відсутністю необхідного обладнання, наприклад сушильних установок для деревини. Наступний чинник – недостатнє випробовування продукції в лабораторіях. Це призводило до виготовлення неякісної цегли, невитривалих панелей та перекриттів тощо. Мала місце халатність робітників, які не дотримувались технічних умов при виготовленні матеріалів. Усе це погіршувалось транспортуванням та зберіганням. Будматеріали безвідповідально розвантажували, що призводило до деформації, а потім їх же використовували у будівництво [15, 26]. Отже, бачимо, що низька якість будівельних матеріалів пов'язана, як з економічними чинниками (наприклад, нестача устаткування), так і з «людським» фактором, у вигляді халатного ставлення до роботи.

Наступна причина – не досконала та некваліфікована організація будівельного процесу та недостатня механізація (використання застарілого обладнання, слабе впровадження нових методів роботи).

Ще одна проблема, якої ми вже частково торкнулись, була халатність та недобросовісність працівників безпосередньо у процесі зведення помешкань. Вивчаючи архівні матеріали, зустрічаємо багато звітів та стенограм засідань, конференцій, нарад інженерно-технічних працівників, будівельників з керівниками, що стосувалися цього аспекту. Тут самі працівники галузі говорять про те, що основна провина лежить на них [16, 8]. Також можна навести приклад, коли будівельники, які зводили неякісні оселі, при заселенні починали переробляти внутрішні дефекти [17, 9] (наново фарбували підлогу, перевішували двері і т.п.), що свідчить про свідоме недбале, недобросовісне ставлення до спорудження жител. На нашу думку, це одна з ключових причин низької якості житлобудівництва, тому що незацікавлені недбалі робітники навіть на сучасному обладнанні і з хорошими матеріалами будуть погано виконувати свою роботу.

Можна виділити ще кілька причин поганої якості зведення жител. Вони лежать поза площиною будівельної галузі. Перше – це недостатній контроль та покарання. Численні документи свідчать про слабкий технічний нагляд за будівництвом та про недостатнє притягнення до відповідальності тих, хто був причетний до браку у спорудженнях. Що стосується контролю, то неналежне ставлення можна простежити на різних рівнях. Погано стежили інженерно-технічні працівники безпосередньо за процесом зведення домівок. Виявлялась велика кількість порушень прийомки-здачі. Фіксувалась самовільна забудова. На крайньому низькому рівні відбувалося й інспектування заводів із виробництва будматеріалів. Адже документально «на заводах браковану продукцію не приймали і з заводу брак не виходив» [15, 12]. Отже, можна констатувати, що питання належного контролю за спорудженням осель в регіоні стояло гостро. Проблема ще полягала й у тому, що часто робота будівельників залежала від контролю за процесом з боку найвищого керівництва. Наприклад, на партійно-господарському активі управління «Сталінжитлобуд» (у 1959 р.), робітники скаржились на відсутність уваги з боку вищого керівництва і зазначали, що коли до них приїздили з міністерства та цікавились роботою, то справи йшли краще [15, 8].

Якщо говорити про притягнення до відповідальності за будівельні дефекти, то картина складалась не менш виразна. У другій половині 1950-х – на початку 1960-х рр. слабо використовувався навіть такий важіль впливу на працівників будівельної галузі, як позбавлення премії. Траплялися факти, коли погано зводили будинки для партійних органів, і після втручання партпрацівників на цей процес, значних змін не відбувалось. Хоча, як відомо, номенклатура була на привілейованому положенні. Навіть у «сталінські» часи рівень покарань не був на високому рівні. Проілюструємо це на прикладі Ворошиловградської області. У період з 1948 р. до 1953 р., у результаті обстежень було виявлено сотні фактів порушень на будівництві, а саме: самовільне зведення житла, порушення проектів планування, архітектурного оздоблення та технічних умов і стандартів, самовільне введення в

експлуатацію. При цьому застосування санкцій відбувалось у десятки разів менше. Наприклад, у 1953 р. на 1220 порушень вжили 22 санкції (3 притягнення до судової відповідальності, 19 адміністративних стягнень) [5, 28]. Тому можна зробити висновок, що не завжди недбала робота на будівництві вела до притягнення до відповідальності.

Останньою причиною зведення осель неналежної якості можна назвати командно-адміністративне управління та втручання некомпетентних керівників у галузь будівництва [21, 1–2]. Саме ця проблема посідає значне місце і багато в чому пояснює усі попередні недоліки. Складалась ситуація, коли відповідальних за спорудження добротного житла було багато, а по факту процес залишався мало зміненим. Також, не дивлячись на декларування владою необхідності добротного зведення помешкань, все ж, першочерговими для держави були кількісні показники та виконання планів п'ятирічок.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, констатуємо, що причини, які призводили до будівництва домівок низької якості, не можна було легко усунути. Адже вони були комплексними, тісно пов'язаними між собою, часто складали «замкнені кола». Причини низької якості зведення помешкань лежали не лише в галузі будівництва та будівельних матеріалів. Вони корінилились у багатьох сферах життя радянського суспільства, таких як, освіта, виховання, державний контроль і система покарання та ін. Можна говорити про те, що спосіб, у який будували житло, і те яким воно було, є прекрасною ілюстрацією радянської дійсності 1943–1964 рр.

Таким чином, дослідивши питання якості житлобудівництва, приходимо до висновку, що ця проблема багатогранна і лежить в площині не лише будівельної галузі. Спорудження осель на Донбасі у 1943–1964 рр. відбувалось посиленними темпами і це вплинуло на його добротність. Зазвичай житло зводилось неналежної якості. Характеризуючи чинники добротності зведення помешкань, можна констатувати, що вони були суперечливими, адже використовувались погані будматеріали, слабко застосовувались механізація та провідні технології і спостерігалось вкрай несумлінне та недбале ставлення будівельників до роботи. Виходячи з цього, можна говорити про те, що у регіоні складалась складна ситуація щодо якості житлового будівництва.

Зважаючи на широке коло проблем в рамках означеної теми, в подальшому дослідженні передбачається розширення та поглиблення окремих аспектів.

Список використаної літератури

1. Бровар О. В. Вугільна промисловість Донбасу у 40–60-х рр. ХХ ст.: проблеми соціального розвитку : монографія / О. В. Бровар. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 365 с.
2. Кузіна К. В. Соціально-економічні процеси у монопрофільних шахтарських містах Донбасу (1950–1980-ті роки) / К. В. Кузіна, З. Г. Лихолобова. – Донецьк, 2010. – 333 с.
3. Держархів Донецької обл., ф. Р-4249, оп. 1, спр. 2171.
4. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 23, спр. 6281.
5. Держархів Луганської обл., ф. Р-2363, оп. 2, спр. 34.
6. Держархів Донецької обл., ф. Р-5000, оп. 1, спр. 121.
7. Держархів Луганської обл., ф. П-179, оп. 5, спр. 648.
8. Держархів Луганської обл., ф. П-179, оп. 5, спр. 763.
9. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 6281.
10. Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР, 23 августа 1955 г. «О мерах по дальнейшей индустриализации, улучшению качества и снижению стоимости строительства» / Директивы КПСС и Советского правительства по хозяйственным вопросам в 4-х томах. – Т. 4. – 864 с.
11. Держархів Луганської обл., ф. Р-2363, оп. 3, спр. 17.
12. Держархів Донецької обл., ф. 326, оп. 11, спр. 1041.
13. Держархів Донецької обл., ф. 326, оп. 12, спр. 519.
14. Держархів Луганської обл., ф. П-179, оп. 5, спр. 648.
15. Держархів Донецької обл., ф. Р-5000, оп. 1, спр. 10.
16. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 6280.
17. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 5627.

Одержано редакцією 10.05.2014

Прийнято до публікації 23.06.2014

Анотація. Красноперова Л. О. Качество жилищного строительства на Донбассе (1943–1964 гг.): исторический аспект. Автор касается проблемы качества жилищного

строительства на Донбассе в период с 1943 г. До 1964 г. На основе привлечения широкого круга источников, в статье выявлена степень качества жилья, сделан анализ социально-экономических процессов и факторов, которые на это влияли.

Ключевые слова: *качество жилья, жилстрой, строительные материалы, Донбасс.*

Summary. *Krasnopyorova L. The quality of house-building in the Donbas 1943–1964: historical aspect. The author examines the problem of quality house-building in the Donbas (1943–1964). The research is based on a broad base of sources. The published testimonies of the witnesses and archival materials were involved. This approach allows providing the investigation objectively and fairly. The author accents on the importance of clear selection criterion to analyze the quality of house-building. The policy of the government is described in the article on the issue of quality indicators of changes in house construction. The questions of control over the quality of construction are studied. In exploring this aspect, the author gives concrete examples of quality inspection of construction. The factors that influenced on the quality of construction are discovered and characterized. The author reveals the lack of good quality housing. The problem can be studied by the scientists for further exploring the social aspects of history and development of specialized courses. The article may be useful in studying the history of the building and architecture.*

Key words: *quality of house-building, house-building, building materials, the Donbas.*

УДК 94(477)«1945/1960»:332.81:625.1

С. М. Лесик

ЖИТЛОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ (1945–1960-ті рр.)

Досліджено різнобічні аспекти специфічної проблеми із забезпеченням житлом залізничників у повоєнний період, показано темпи зростання житлового будівництва та шляхи й особливості вирішення житлового питання на залізничному транспорті.

Ключові слова: *залізничний транспорт, житлове будівництво, індивідуальне будівництво, поліпшення побутових умов, житлове забезпечення, транспортна мережа, руйнування соціальної сфери.*

Постановка проблеми. Житлове забезпечення залізничників завжди було важливою складовою налагодження ефективної роботи залізничного транспорту. В радянські часи його вирішення сприяло формуванню соціального та культурного середовища життя значних верств населення країни. Часто воно носило елементи адміністративно-комуністичного розподілу, проте і виступало ефективним засобом поліпшення потрібних умов працівників транспорту. Особливість вирішення житлового питання на залізниці полягала в тому, що на транспорті існувала традиційна турбота виробництва про умови життя робітників, членів їх родин, а це торкалось доволі чисельної категорії працівників. Поступово цей процес настільки міцно увійшов у колективну пам'ять, що почав усвідомлюватись, як щось природне. З іншого боку, симбіоз виробництва, у нашому випадку – залізничного транспорту, з домашнім прижитком (житлом) давав відчутні результати, і не тільки чисто людські, але й суто економічні. Адже своєчасне забезпечення працівників якісним житлом було важливою формою закріплення кадрів, знижувало рівень їх плинності, скорочувало нераціональні витрати як робочого, так і вільного часу працівників. Фактично, житлове питання було доволі потужним механізмом стимулювання сумлінного, відповідального ставлення до праці. Тому цілком доцільним є вивчення всіх аспектів, специфічної проблеми забезпечення житлом працівників залізничного транспорту.

Мета. На сучасному етапі трансформаційних перетворень життя суспільства спостерігаються поступові зміни у пріоритетах дослідження розвитку виробничої сфери господарського комплексу, у тому числі й розвитку транспортної мережі в другій половині ХХ ст. Поряд з техніко-економічними проблемами все більшу увагу дослідників привертає сама людина, працівник галузі, з усіма її матеріальними та духовними потребами. Тому важливим стає неупереджене, вільне від ідеологічного забарвлення, вивчення питань реального рівня життя залізничників, визначальним фактором якого виступають саме житлові умови. Тому метою даної статті є вивчення шляхів вирішення житлового питання на залізничному транспорті через дослідження всієї сукупності чинників, що впливали на темпи та характер поліпшення